

Skråpe (*Puffinus puffinus* (Brünn.)) og skråpefangst på Færøerne.

Af ARNE NØRREVANG.

(With a Summary in English: The Shearwater (*Puffinus puffinus* (Brünn.)) and its Catching in the Faeroe Islands.)

Under mine besøg på Færøerne har jeg ved Fuglefjord på Østerø haft lejlighed til at besøge nogle kolonier af Skråpe (*Puffinus puffinus*), og jeg så da, at færingerne havde bygget kunstige redepladser til Skråperne, så de lettere kunne komme til at tage ungen (*liran*), der er meget fed og velsmagende. Disse redepladser fik jeg også lejlighed til at undersøge, og da jeg ikke har set sådanne beskrevet før, kan det måske være af interesse at omtale disse og andre forhold vedrørende Skråpen på Færøerne. Denne artikel behandler næsten udelukkende egnen omkring Fuglefjord, da det er det eneste sted, hvor jeg fik virkeligt kendskab til Skråpernes ynglesteder.

Først vil en omtale af reden, som Skråpen selv laver den, være formålstjenlig. Skråpen yngler ret talrigt på næsten alle øer. Den yngler i kolonier, og disse findes altid i *urðar* d. v. s. fjeldskråninger, der er opfyldt af sten af forskellig størrelse, der ved erosion er styrtet ned fra højereliggende hamre og fjeldvægge. Imellem disse sten graver Skråpen sin rede. Som oftest begynder den at grave inde under en sten, hvor der tit er et hulrum, og herfra fører den en gang et stykke ind og graver et redekammer for enden af denne. Hvert år gråver den videre fra foregående års redekammer, og gangen kan således af og til blive flere meter lang og meget bugtet. Reden kan også anlægges i utilgængelige hjørner af de kamre, der ofte er opstået ved skred.

Der er flere former for kunstige redepladser; jeg vil her beskrive den mest anvendte type. På toppen af en forhøjning, der ligger på et tørt, græsklædt sted mellem stenene i urðan, ligger der en flad sten. Den dækker over en lodret gang, der er stoppet til med mos. Gangens diameter er 15-25 cm, og længden kan variere fra 25 til 75 cm. For enden af denne gang findes der et redekammer bygget af sten, ca. 35 cm i diameter og 20-30 cm højt. En af dækstenene i dette kammer

ligger således og har en sådan størrelse, at den kan tages op gennem hullet. Når den er fjernet, kan man tage fuglen, der sidder i kammeret, op. Fra kammeret fører en gang 1 à 2 m bort. Denne gang, der også er stensat, munder oftest ud under eller ved siden af en stor sten. Den har en diameter på omkring 15 cm og har ofte et knæk, så dagslyset ikke kan trænge ind. Alle mål er angivet efter samråd med min onkel, HANS TOFTEGAARD, der selv har været med til at bygge sådanne

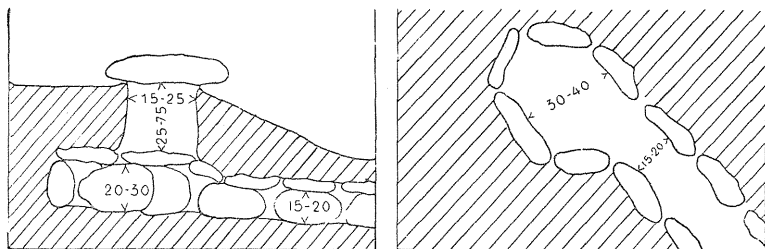

Fig. 1. Lodret (t. v.) og vandret (t. h.) snit gennem en kunstig rede til Skråpe (*Puffinus puffinus* (Brünn.)). Den vandrette gang er 1 à 2 m lang. De opgivne mål er alle i cm.

*Vertical (left) and horizontal (right) section of a man-built nest for Manx Shearwater (*Puffinus puffinus*). The horizontal corridor is 1 or 2 meters in length. All the given measures are in cm.*

holir, der er de almindeligt anvendte (fig. 1). Hvert år, når man har undersøgt *holin*, stopper man den lodrette gang omhyggeligt til igen med friskt, tørt mos.

Selve reden er bygget af græs og strå og i de fleste tilfælde foret med dun og fjer. Ægget udruges på ca. 53 dage, og ungen bliver madet i 8-9 uger. Derefter forlades den, og når den er blevet tilstrækkelig sulten, begiver den sig til havs, kravlende. Men i tidsrummet fra den forlades og til den kravler til havs, kryber den hver nat ud foran indgangen og venter på forældrene.

De gamle fugle samler sig, når de skal ind og made ungerne, hver aften i flokke ude på havet og kommer lidt efter mørkets frembrud strygende lavt ind gennem sundene, og de forlader reden igen, før dagen bryder frem. På Færøerne er der imidlertid midt på sommeren lyst hele natten, og da kom-

mer Skråperne sædvanligvis ind ved 12-tiden og flyver afsted igen mellem 2 og 3.

Fangsten af *lirar*, der begynder den 24. aug., som kaldes *liridagur*, foregår på forskellige måder. I de tilfælde, hvor det drejer sig om kunstige redepladser, tager man *liran* på den før beskrevne måde. Hvor det derimod drejer sig om de såkaldte *smogar* d. v. s. de redehuller, Skråperne selv har bygget, bruger man forskellige redskaber. I sjældne tilfælde kan man nå *lirar*ne med hænderne, og ellers bruger man nu mest et stykke ståltråd, hvortil der er fæstet en krog. Dette stykke ståltråd kan man bøje, så det passer til gangens bøjninger, og så hugge eller stikke krogen i *liran* og trække den ud. Bonden i Fuglefjord besidder et sæt redskaber af træ. Det er nogle grene og stokke, der har forskellig form og længde og i enden er forsynet med jernkroge; de korteste er ca. 50 cm og de længste ca. 1.5 m. De har forskellige bøjninger og knæk, så man ved deres hjælp kan nå ind i alle gange. Disse redskaber er gået i arv i bondens slægt gennem så mange år, at ingen mere ved, hvem der har lavet dem. Man kan regne med, at de er mindst 200 år gamle.

Sidst i aug. og først i sept. fanger man *lirar* om natten ved lys. Man benytter sig af en kraftig lygte, hvormed man blænder de *lirar*, der sidder foran indgangshullerne, og de sidder da roligt, så man kan tage dem med hænderne. Som oftest får man dog kun ringe udbytte af denne fangstmetode.

KENNETH WILLIAMSON omtaler også fangsten af *lirar* (1948, p. 162—63). Han nævner, at man bruger en krog, der ligner *lundakrokurin* meget, og at man fanger *lirar* ved lys, men han nævner intet om kunstige redepladser. Desuden meddeler P. F. PETERSEN (ANDERSEN 1898, p. 325), at man på Nolsø på den tid anvendte hunde, der kunde trænge ind i *smogarne*. Heller ikke her omtales kunstige redepladser.

Fangstmændene får, når de hvert år hele deres liv igenem er med til at fange *lirar*, et godt kendskab til Skråpernes yngleforhold. De kan, ved blot at kaste et blik på gangens åbning, afgøre, ikke blot om *holin* er beboet, men også om der er unge i den, eller rugningen er mislykkedes. Hvis der ikke er nogen unge i reden, er der altid snavset og optrådt foran indgangen, medens der, når der er unge i *holin*, altid er rent

og pænt. Fangstmændene mener også at kunne beregne en skråpes alder på længden af dens kløer. Hvis de støder på en fugl, hvis kløer er helt eller næsten helt afslidte, dræber de den, da de ikke anser den for yngledygtig (disse fugle kalder de *gjeldingar*). LOCKLEY (1942) har også behandlet emnet, om man kan bestemme en Skråpes alder på kløerne, især den midterste.

Indtil århundredskiftet blev der i Fuglefjord fanget mange lîrar; men efter den tid er man ophørt delvis dermed, grundet på at de fleste af mændene nu er borte på fiskeri hele sommeren, medens man i gamle dage kunne blive hjemme en dag for at "draga lîrar".

Lîrarne blev fordelt mellem jordejerne i forhold til den jord, de ejede. I Fuglefjord er jorden udstykket i 56 *gyllin*, og engang skal der, ifølge overlevering gennem et par mandsminder, være blevet fanget så mange lîrar, at der var 16 til hver *gyllin*. Det vil altså sige, at der på eet år blev fanget 856 lîrar; men almindeligvis lå antallet betydelig lavere, 3-400. Nu derimod ligger antallet meget lavere; i Fuglefjord fanges der sjældent mere end 30 lîrar. PATURSSON angiver det samlede antal for Færøerne til højst 4000 om året. De bedste fangstpladser på Færøerne er nu Trollhøvdi, hvor PATURSSON angiver, at der årligt fanges op til 200, samt Koltur og Skuø. FERDINAND (1947, p. 4) meddeler, at der på Nolsø ligeledes tages ca. 200 årligt. At der på disse steder findes så mange Skråper skyldes, at der på de nævnte øer ikke findes rotter, der er Skråpens værste fjender.

Ved Fuglefjord findes der flere skråpeurðar. I Goðadal, hvor der i gamle dage blev taget flest lîrar, findes der 3 sådanne. De to, Øvre og Nedre Urð, er kun adskilt ved en hammer. Øvre Urð ligger i en højde af 360-430 m og Nedre Urð i 290-350 m's højde. Tilsammen yngler der i de to urðar ca. 300 par Skråper. Den tredje og største urð, Søndre Urð, der ligger i 290 m's højde og har en længde af ca. 400 m, huser lavt regnet 1200 par.

En anden urð findes på Høvdanum mellem Hjarðardalur og Heltnin ved bunden af Andefjord. Denne urð ligger i en højde af 360-490 m og dækker kun et lille areal, og den rummer heller ikke mere end ca. 50 par.

Under Kambi i 330-360 m's højde findes der også en skråpeurð; den rummer ca. 200 par.

Til Gøtehaugen hører der en skåpeurð, der ligger under Tyril i en højde af 230-290 m. Da den ikke hører til Fuglefjord, har det ikke været mig muligt at få opklaret, hvor mange par, der ruger der; men jeg har fået antallet omtrentligt opgivet til 3-400 par.

Kolonierne ligger alle i en afstand af 1-2 km fra vandet undtagen kolonien under Tyril, der kun ligger 800 m fra vandet. Afstandene er målt til det nærmeste punkt af fjorden, medens afstanden til det åbne hav er betydeligt større, 12-15 km.

SUMMARY IN ENGLISH

Manx Shearwater (*Puffinus puffinus* (Brünn.)) and Catching of it in the Faeroe Islands.

When I visited the Faeroe Islands I made some studies in Shearwater-colonies, especially in the environments of Fuglefjord. Here the Faroese have built some nest so that it is easier to pull out the *líri* (as the young is called), which is very fat and palatable. Construction and measures can be seen from the drawing (fig. 1). The vertical hole is stuffed with moss, and when the owner of the nest wants to have the *líri* he removes the stones and the moss, and now he can pull out the young easily. The catching in the holes which the Shearwaters have dug themselves is made by means of an iron hook fastened to a piece of wire.

In the old days there were caught 3-400 *lírar* a year in Fuglefjord, but now only about 30 are caught a year.

The colonies near Fuglefjord are all except one, placed one or two km from the nearest point of the fiord, and there are about 15 km to the open sea. The population of the colonies numbers about 2000 pairs. The height is 230-430 m above sea-level.

The men who catch the *lírar* think that they are able to reckon the age of a Shearwater at the length of its claws. LOCKLEY (1942) is apparently of the same opinion.

Literatur.

ANDERSEN, KNUD, 1898: Videnskabelige Meddelelser fra den naturhistoriske Forening i København for Aaret 1898. — København.

FERDINAND, L., 1947: Studier af Fuglelivet paa Færøerne. — Dansk Ornithologisk Forenings Tidsskrift. 41.

LOCKLEY, R. M., 1942: Shearwaters. — London.

SALOMONSEN, FINN, 1935: Aves. — The Zoology of the Faroes, 3, part 2, Copenhagen.

WILLIAMSON, K., 1948: The Atlantic Islands. — London.

PATURSSON, SVERRE, 1948: Fuglameingi er landsvirði. — Thorshavn.

Ænder og vadefugle ved Højer i vinteren 1945-46.

Af ERIK HANSEN og BØRGE PALM.

(With a Summary in English: Ducks and Waders on the West-coast of South Jutland in the Winter of 1945-46.)

(Meddelelser fra Dansk Fugleforskning, nr. 3.)

I vinteren 1945-46 havde ERIK HANSEN lejlighed til at foretage en række ekskursioner til vadehavet ud for Højer. På disse ekskursioner iagttoges til tider et meget imponerende fugleliv, idet visse arter sås i store mængder på et tidspunkt, da de kun undtagelsesvis forekommer i de østligere dele af Danmark.

Særligt overvældende var iagttagelserne på 2 ture til vadehavet ved Siltoft lige nord for den dansk-tyske grænse:

19. december 1945: Højvande havde denne dag drevet fuglene ind til kysten med det resultat, at der bl. a. iagttoges 1000 Gravænder, 1500 Strandskader og 4000 Ryler foruden 200 Storspover, til trods for at der en uges tid i forvejen herskede frostvejr i flere dage med islæg langt ud fra kysten. Det er værd at bemærke, at både Strandskaderne og Rylerne var meget urolige og foretog adskillige store flugtmånevninger med antydning af start af træk.

31. januar 1946: Frostperioderne i den mellemliggende tid havde utvivlsomt fordrevet størsteparten af de mange fugle, men nogle forsøgte øjensynligt at overvintre, idet der denne dag bl. a. sås 10 Strandskader og 300 Ryler, og af Storspover iagttoges endog en vældig flok på 400. — Derimod sås ingen Gravænder, men 500 iagttoges ved Højer sluse allerede 3. februar 1946, og disse fugle kan måske have overvintret i nærheden uden for isbæltet, f. eks. ved øen Sild.

Spidsanden, som jo kan overvintre i betydeligt antal også i de østligere dele af Danmark, optrådte nogenlunde på samme måde som Rylerne, idet 1000 Spidsænder sås sammen med Gråænder ved Emmerlev Klev 26. december 1945, medens 50 sås ved Siltoft på den nævnte ekskursion 31. januar 1946.